

Παναγιά της Πουλάτης ή Παναγιά του Πουλάτου ;

ΤΟΥ ΑΛΚΙΒΙΑΔΗ ΝΙΚ. ΛΕΜΠΕΣΗ

Καλοκαίρι του 1921, ακριβώς 100 χρόνια πριν, και οι τέσσερις γιοί του δημοδιδάσκου Αντώνη Λεμπέση από τον Αη-Λούκα, σε ηλικία γάμου πια και με αξιοπρεπείς βιοποριστικές εργασίες (τρεις τραπεζικοί και ένας αρχιλογιστής) στην Αθήνα, έρχονται στην Σίφνο με κρυφή αποστολή να βρουν «νύφες». Ποσοστό επιτυχίας 50%. Ο Γιώργης θα παντρευτεί αργότερα την Μαργαρώ (Βαλλή) και ο Αλκιβιάδης (γνωστότερος σαν Σβίγγος) την Πηνελόπη (Ρωμάνου). Για την ώρα όμως, θα περιδιαβούν την αγαπημένη εξοχή της Σίφνου και θα φύγουν με φωτογραφίες που θα συντροφεύουν τους μοναχικούς χειμώνες τους στην Αθήνα. Φωτογραφίες σπάνιες γιατί, τότε ακόμη, οι φωτογραφικές μηχανές δεν ήταν για τους «πολλούς» και κάθε μια από τις λήψεις τους -όσο άτεχνη και αν ήταν- αποκτούσε ιδιαίτερη αξία. Η αγαπημένη Παναγιά της Πουλάτης γίνεται χειροτέχνημα και ενθύμιο ζωής με μια προσεγγισμένη καλλιγραφική λεζάντα που μιλάει στην καρδιά: «**Κοινωνία Θεού**». Ποιός θα τό 'λεγε πως ακριβώς έναν ολόκληρο αιώνα μετά, θα την μοιραζόμασταν δημόσια για πρώτη φορά από τις σελίδες της φιλόξενης εφημερίδας μας...

Κι αφορμή γι αυτό στέκεται το γεγονός πως, σε μια από τις πολλές ανατυπώσεις της, ο Σβίγγος θα γράψει από πίσω «**Παναγιά του Πουλάτου**». Μα, τί γίνεται εδώ; Αφού όλοι οι Αρτεμωνιάτες (κι όχι μόνο) έχουμε μεγαλώσει με την αγαπημένη **Πουλάτη**. Στην Πουλάτη κατεβαίναμε για καλοκαιρινά μπάνια όταν δεν υπήρχαν δρόμοι και μεταφορικά μέσα. Εκεί, στα βραχάκια, που κάποιος τα γνωρίζει και με το όνομά τους (ο Φονιάς, ο Πρώτος, το Κορακάκι, η Φυρή και η Μεγάλη Αβολάδα, ο Μή(ού)τσουνας, ο Γάδαρος, η Αντιδέρα, ο Κόχυλας, η Κουτσουλιά), μάθαμε μπάνιο στα «βαθιά», πάντα με τον φόβητρο του «καρχαρία» για όσους ξανοιγόντουσαν λίγο παραπάνω. Αλλά και την Παναγιά της Πουλάτης είχε ο ίδιος τακτικά πανηγυρίσει σαν οικογενειακό θείο καθήκον, όπως βρίσκουμε στις τοπικές εφημερίδες του 1933, 1948, 1953. Τι να 'ναι τώρα αυτό το «**Πουλάτου**» που μας προέκυψε;

Το ορθογραφικό λάθος είναι το μόνο που σίγουρα αποκλείεται για όσους γνώρισαν τον Σβίγγο. Για όλους τους άλλους, αρκεί να διαβάσουν το άρθρο εποχής (1949) του Α. Κανακάρη για τον άτακτο και ζωηρό νυκτερινό ΑηΛούκα, το γλεντοχώρι της Σίφνου, αλλά και την βαρετή εξαίρεση (ο Σβίγγος) από τον κανόνα. Η έρευνα πατριδογνωσίας στους σοφούς συγγραφείς

του νησιού (Φιλιππάκης, Συμεωνίδης) σχετικά με την ονομασία δεν μας διαφωτίζει ιδιαίτερα. Γενικότερα, πολύ λίγα πράγματα -συγκριτικά με την δημοφιλία της- έχουν γραφτεί για την Παναγιά της Πουλάτης. Ξεχωρίζουμε το σύντομο πόνημα με τίτλο «η Ιστορία της Παναγίας της Πουλάτης ή Διαλισκάρη» του Σακελλάριου Γεωρ. Βερνίκου του 1933 (ειδική έκδοση της εφημ. ΣΙΦΝΟΣ) και το αναλυτικώτατο ιστορικό λήμμα του Μ. Φιλιππάκη στα «Σιφνιακά Τοπωνύμια» (1986). Μπορεί να την

μήθηκε να καταγραφεί η ύπαρξή του, έστω και σαν προφορική παράδοση. Οπότε;

Οπότε θα τολμήσουμε μια περισσότερο πιθανοφανή ερμηνεία περί του Πουλάτου. Κι αυτό γιατί ανευρίσκουμε επανειλημμένα την περιοχή να αναφέρεται ως «**Πουλάτι**» (ουδέτερο γένους πλέον και με «ι» στη κατάληξη). Και μάλιστα, ολόκληρη η περιοχή αναφέρεται με το όνομα αυτό, ξέχωρα και ανεξάρτητα από την εκκλησία της Παναγίας.

Για παράδειγμα, διαβάζουμε στην εφημ ΣΙΦΝΟΣ (φ.Σεπ 1932): "...της Παναγίας του Κήπου (Πουλάτι) εόρτασε ο κ. Κωστάκης Ψαχαρόπουλος...". Την ίδια χρονιά (φ. Απρ. 1932) "...ετησία πανηγυρις ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου εν τη εξώχω τοποθεσία Πουλάτι...". Τον Απρίλιο του 1933 (εφ.ΣΙΦΝΟΣ) "...Την εορτήν της Παναγίας του Κήπου (Πουλάτι) εόρτασε ο συμπολίτης μας κ. Αλκιβιάδης Λεμπέσης...". Αλλά και αρκετά αργότερα μεσούσης της Κατοχής, τότε που το λάδι ήταν χρυσός, μια μικρή αγγελία (φ. Σεπτ. 1942), άσχετη με πανηγύρια: «...Ζητείται προς αγοράν ελαιόφυτον εις περιφέρειας Λαγκάδα, Βαλανιές και Κήπων (Πουλάτι)...».

Αρωγός στην υπόθεση εργασίας που προτείνουμε έρχεται και ο μόνος άλλος που έχει ερευνήσει σε βάθος και δημοσιεύσει σχετικά με την Παναγιά της Πουλάτης, ο πάντα άρτια τεκμηριωμένος στα ευρήματά του αρχιμ.Φιλάρετος Βιτάλης. Τα αποτελέσματα της πρωτότυπης έρευνάς του τα έχει δημοσιεύσει σε συνέχειες στην εφημ. ΣΙΦΝΟΣ το 1981. Εκεί, μάλιστα μας παραδίδει (στο φ. Ιουλ/Αυγ 1981) την εξής δήλωση προέλευσης εγχάρυκτη πάνω και στα δύο ορειχάλκινα μανουάλια: "**...ανήκουν εις την Παναγίαν του Πουλάτου, Κατασκευή αδελφών Θεοδώρου και Ιωάννου Αραντζοπούλου, Κωνσταντινοπολι(τις) εν Σουλμάνη, Νο 42, (έτος) 1872, Αδελφοί**

Ιωάννης και Νικόλαος Π. Βαλλή, Δωρηται". Μια αναντίρρητη γραπτή μαρτυρία που έρχεται από ανύποπτο βάθος χρόνου. Να που και τα χαράγματα έχουν την αξία τους τελικά.

Συνεπώς, εάν ακολουθήσουμε την σκέψη που υπαγορεύει πως εφ' όσον η περιοχή αρχικά ελέγγοτο «το Πουλάτι» (γεν. του Πουλάτου) και η Παναγιά του Κήπου βρισκόταν «στο Πουλάτι», τότε πολύ εύκολα, εύχρα και λογικά το τοπωνύμιο θα παρακολουθούσε το θηλυκό κύριο όνομα και θα μετεσχηματιζότο με την πάροδο του χρόνου σε αυτό που τελικά επικράτησε: «Η Παναγιά της Πουλάτης». Με την σειρά της, ολόκληρη η περιοχή θα έπαιρνε το όνομα «Πουλάτη». Αλλά και επίσης, πολύ λογικά αναμενόμενο, κατά καιρούς θα εμφανίζεται σπάνια και αραιά η παλαιότερη αρχική ονομασία «Παναγιά του Πουλάτου».

Αλλωστε, τόσο ο Σακελλ. Γ. Βερνίκος στο βιβλίο του 1933, όσο και ο Αρχιμ. Φιλ.Βιτάλης που επιμελήθηκε το σχετικό λήμμα που βρίσκουμε στην 12τομη «Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια» (έκδοση Α. Μαρτίνου, 1964) της βιβλιοθήκης μας, αναφέρονται χωρίς επιφυλάξεις στην αγαπημένη μας «**Παναγιά της Πουλάτης**», όπως όλοι Την ξέρουμε και σεπτινόμαστε.

Παραμένει βέβαια το ερώτημα: και τι να σημαίνει άραγε ή από πού να προέρχεται το αρχικό τοπωνύμιο της περιοχής «το Πουλάτι» και η παραφθορά του «η Πουλ(λ)άτη»; Αλλά για αυτό κάποιος άλλος πίο έμπειρος ίσως να μπορεί να προτείνει μερικές σκέψεις, προεκτείνοντας αυτές του Ν.Γ. Προμπονά. Μήπως σηματοδοτεί περιοχή με πολλά πουλ(λ)ιά λόγω των νερών και των κήπων της; Όσοι πιστοί προσέλθετε...

Βοηθείά μας!

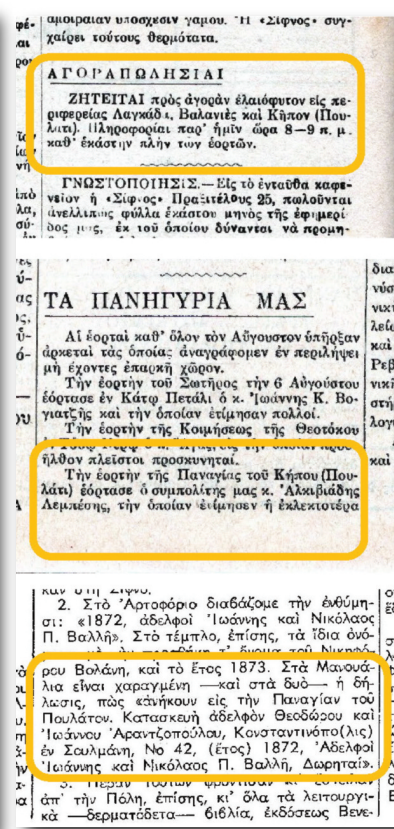
S.O.S ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΤΟ ΝΕΡΟ

Και απ' αυτή τη θέση, προσχωρούμε στην εκκλησία του Δήμου και παρακαλούμε τις αναγνώστριες και τους αναγνώστες μας να συμβάλουν με κάθε τρόπο στην εξοικονόμηση νερού!

Λόγω της παρατεταμένης ξηρασίας - λειψυδρίας και προβλημάτων που παρουσιάζονται στο δίκτυο, διαπιστώνεται έλλειψη νερού, φαινόμενο που θα οξυνθεί το επόμενο διάστημα λόγω αύξησης του πληθυσμού και των χρήσεων. Ας συμβάλουμε όλοι στην αντιμετώπιση του προβλήματος με την προσωπική μας συμβολή στην οικονομία στο νερό!

Η Παναγιά η Πουλάτη ακριβώς 100 χρόνια πριν, με το φακό του Αλκιβιάδη Λεμπέση (Σβίγγου).Στη διπλανή εικόνα δημοσιεύματα - μαρτυρίες από τον σιφνέικο τύπο της εποχής.

αναφέρουν εναλλακτικά και ως «Πουλλάτη» (με δύο «λ») αλλά απάντηση στο μυστήριο της προέλευσης της ονομασίας δεν δίνουν. Η προσφυγή στην «βοήθεια του κοινού» μέσα από τα κοινωνικά δίκτυα, εξ ίσου άκαρπη, δεν αποδίδει παρά το προφανές.

Είναι γνωστή η ιστορία της εκκλησίας στις λεπτομέρειές της αλλά ο χώρος εδώ δεν επαρκεί για να τις επαναλάβουμε. Προϋπήρχε μικρός κατεστραμμένος ναός από τα χρόνια των Ενετών μέσα στον «Κήπο» με την γνωστή πηγή νερού, ιδιοκτησίας Γοζαδίνων. Η Σιφνέικη οικογένεια Βαλλή με τα δίστημα εστιατόρια στην Πόλη έκανε το τάμα, μάζεψε τα χρήματα σε ειδικό κουμπαρά, αγόρασε το διπλανό αγροτεμάχιο, παράγγειλε τα σχέδια στον Σίφνιο αρχιτέκτονα και εργολάβο Ιω.Καρδίτση, εθεμελίωσε την εκκλησία το 1866, την έχτισε όπως την ξέρουμε σήμερα, την προίκισε όπως αξίζει στην Παναγιά με προικιά από την Βασιλεύουσα μέχρι το 1871 που ετελείωσε η κατασκευή. Εγκαινιάστηκε το 1875 από τον Μητρ. Σύρου Αλεξ. Λυκούργο μαζί με έξι κελιά για τους παραθεριστές/προσκυνητές. Τότε όμως το ιερό προσκύνημα ήταν κυρίως γνωστό σαν «**Παναγιά του Κήπου**».

Στο μεταξύ, ανευρίσκουμε και μια άλλη φωτογραφία μέσα από το κλασικό ετήσιο ημερολόγιο της Αδελφότητας Σιφνίων «Αγ.Συμεών» του 1984 με λεζάντα «Παναγιά του Πουλάτου στο Διαλισκάρη». Μα, αυτή είναι σύγχρονη! Λες να υπήρχε κάποιος Πουλάτος; Ο μνητής της περιοχής Γιώργος Ν. Θεοδώρου μας μεταφέρει μια προφορική εκδοχή που προέρχεται από τους κτήτορες του ναού, την οικογένεια Βαλλή και, πιο συγκεκριμένα, την Νίνα Φιλίππου-Βαλλή. Αυτή η εκδοχή περί «Παναγιάς του Πουλάτου» παραδόθηκε και στον Ν.Γ. Προμπονά, που είναι και ο μόνος που την αναφέρει (ως ονομασία μόνον) στο βιβλίο του «Σιφνιακά Τοπωνυμολογία» (2015). Υπήρχε -λέγεται- κάποτε κάποιος Κεφαλλονίτης καλόγερος, γνωστός σαν Πουλάτος, και από αυτόν έμεινε η ονομασία «στου Πουλάτου».

Κατά την ταπεινή μας άποψη, όπως διαμορφώθηκε μετά από ενδελεχή έρευνα στα ιστορικά αρχεία της Σίφνου (ή τουλάχιστον σε αυτά που είναι προσβάσιμα), η εκδοχή περί Κεφαλλονίτη «Πουλάτου» πάσχει. Αν και τα Πουλάτα της Κεφαλονιάς (Σύμη) είναι παλαιό φράγκικο και γνωστό τοπωνύμιο, εν τούτοις το όνομα «Πουλάτος» σπανίζει. Ίσως βέβαια στην Σίφνο να έγινε παρασούκλι δηλωτικό καταγωγής. Ομως, οι κατά καιρούς ιστορικοί ερευνητές δεν ανευρίσκουν ουδεμία σχετική γραπτή αναφορά για ένα τέτοιο πρόσωπο και ούτε τολ-

Ημερολόγιο της Αδελφότητας Σιφνίων του 1988.